

УДК 32; 336.717.061 (045)

Н.А. АНТИПОВА, асистент, НАУ, Київ

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ ЯК ОДНІЄЇ З ПЕРЕДУМОВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ

В статті досліджено і запропоновано теоретичні підходи щодо організації ефективної кредитної політики банку як системної складової економіки.

In the article explored and offered theoretical approaches in relation to procedure of forming and organization of high-quality management the credit brief-case of bank in the existent situations of risk.

Ключові слова: кредитна політика, комерційне зростання, портфель банку, конкурентоспроможність.

Вступ. Одним з головних завдань, що постають перед керівництвом банку є правильна розробка кредитної політики. Кредитна політика повинна охоплювати найважливіші елементи та принципи організації кредитної роботи в банку, визначати пріоритетні напрями кредитування, а також перелік кредитів, які не повинні входити до кредитного портфеля. Сьогодні кредитна політика будь-якого банку - це частина філософії банківського бізнесу, яка визначає внутрішню банківську процедуру видання кредиту, документообіг, моніторинг за кредитним портфелем, роботу з проблемними кредитами, встановлення процентних ставок по кредиту. Головна мета кредитної політики будь-якого банку - досягти комерційного зростання шляхом зміцнення та підвищення надійності якості кредитного портфеля банку. Отже, основна проблема ефективної кредитної політики будь-якого банку полягає в розробці ґрунтовних, комплексних та теоретичних підходів, а також методичного забезпечення щодо процедури формування і організації якісного управління кредитним портфелем банку в існуючих ситуаціях ризику.

Постановка завдання. Метою цієї роботи є дослідження проблем кредитної політики банку і приведено декілька можливостей її удосконалення.

Методологія. Розробка методологічних основ кредитної політики комерційних банків повинна базуватися на певних принципах. У сучасних публікаціях з проблем її формування ці принципи чи не розглядаються, чи ототожнюються з принципами видачі кредитів, або розглядаються лише фрагментарно, не дозволяючи визначити всю систему. Проблема розробки ефективної політики управління кредитною політикою та кредитним портфелем зокрема досліджувались у працях зарубіжних авторів У.Байрам, Р.Л.Міллера,

П.С.Роуз, Дж.Сінкі, К.Редхеда, С.Хьюс. Проблематика даної теми також знайшла своє відображення у працях вітчизняних авторів О.А.Кириченко, О.А.Морозової, А.С.Кірізеєвої, Т.У.Кох, П.Матвієнко, А.Степаненко, Г.Г.Єрмоленко, В.Т.Сусіденко, В.Шапран, Т.Кліменко.

Результати дослідження. Кредитна політика банку націлена на розробку та реалізацію такої оптимальної політики, яка б поєднувала економічні інтереси банку та клієнта і прийняття рішень щодо забезпечення найбільш ефективного руху фінансових коштів клієнта. У взаємовідносинах кредитора і позичальника предметом спільного інтересу, звичайно, є кредит. Із ним пов'язані протилежні правило економічні ситуації: кредитор має право вимагати повернути йому борг, а боржник зобов'язаний віддати позику, як це записано кредитній угоді. Недотримання цих домовленостей загрожує кредиту фінансовими збитками, які власне є об'єктом страхування з метою захисту його майнових інтересів. Таким чином, матеріальний прояв ризику кредитної операції полягає в тому, що борг не повертають, а юридично зводиться до невиконання зобов'язань. Тому можна запропонувати страхування від збитків на випадок невиконання вимог як один із принципів вдосконалення управління кредитним портфелем. Страхування кредитів – це зменшення або усунення кредитного ризику, який виражається у можливій несплаті позичальником основного боргу і відсотків за ними і є однією з форм забезпечення кредиту.

Страхування кредитів на українському ринку практикується у таких двох варіантах:

– добровільне страхування ризику не погашення кредитів (страхувальником у цьому разі виступає банк, тобто типове делькредерне страхування, коли банк, перекладаючи ризик на страховика, є водночас страхувальником і застрахованим).

– добровільне страхування відповідальності позичальника за непогашення кредитів (страхувальником тут є боржник, який страхує кредит на користь свого кредитора).

Докладніше розглянемо перший варіант - в цьому випадку сума страхових внесків враховується при встановленій ставці відсотка за кредит.

У вітчизняній практиці перший варіант страхування поки що не популярний. Головна причина в тому, що комерційні банки поки що побоюються використовувати страхування кредитів як основну форму захисту від ризиків банківської діяльності. Без страхового аудиту, широко висвітлення в економічній пресі балансів, фінансових звітів страхових компаній цілком виправдано може виникнути сумнів щодо платоспроможності. З іншого боку, через надмірно високі страхові премії підвищуються страхові платежі, а отже, й витратам виробництва, що в решті, обертається підвищенням цін на товари і послуги.

Дещо простішим щодо процедури є страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту, оскільки страховий поліс розглядається як різновид гарантійного папера страхової компанії банку за фінансовими зобов'язаннями до його клієнтів – позичальників. Цей варіант страхування може забезпечити повернення кредиту і сплати відсотків лише у випадку, коли страхова фірма згодна і спроможна виплатити страхову винагороду.

Узагальнюючи вище сказане, потрібно зробити висновок про те, що банкам необхідно на даному етапі налагоджувати стосунки із страховими компаніями, так як банки мають великий вплив на становлення дійсно професійного страхового бізнесу в Україні, але для цього страховиків необхідно розглядати як найближчих партнерів банків в кредитній діяльності, а не як машину для друкування грошей з ціллю компенсації збитків понесених банком у зв'язку з видачею явно безповоротного кредиту.

В умовах економічної кризи, коли відсутня стабільність договірних зв'язків і немає переконливості у надійності партнера, кредитор зацікавлений у одержанні додаткових гарантій виконання боржником своїх зобов'язань за договором. Тому кредитор, укладаючи договір, намагається, щоб боржники у забезпечення виконання своїх зобов'язань виділив певне майно, з вартості якого той одержав би задоволення своїх вимог у разі невиконання умов договору.

Реалізація майна (заставного) проводиться з аукціонів (публічних торгів), якщо інше не передбачено договором. Але є деякі нюанси. Згідно Закону України «Про заставу», реалізація майна, переданого у заставу, повинна здійснюватися лише через аукціони (публічні торги), якщо ж після такого продажу внаслідок недостатності коштів залишилась непогашена заборгованість, заставадержатель має право частину її відшкодувати за рахунок страхового фонду.

У разі відчуження майна, переданого у заставу; іншими способами, кредитор покриває збитки за рахунок прибутку, який залишається у його розпорядженні після оподаткування, а така невеличка законодавча колізія, яка має неприємні фінансові послуги.

Поряд з необхідністю прийняття важливої форми забезпечення повернення кредиту потребує розвитку особового штрафу фахівців, які б здійснювали оцінку заставленого майна (рухомого і нерухомого). Зараз ці передумови знаходяться в стадії зародку, тому в якості основної форми забезпечення повернення кредиту приймається застава майна позичальника.

Банку треба бути уважними при кредитуванні позичальника, якщо в нього є вище стояча організація.

В цьому випадку позичальник повинен надати документ від вище стоячої організації, що підтверджує про те, що вона оповіщена про заставу

держмайна.

Ще однією проблемою є оформлення заставленого майна. У багатьох випадках заставлене майно оформляється спрощеним способом: скорочене найменування, кількість, ціна. Тому доцільно створити універсальну форму описування майна, що закладається на базі аналізу бухгалтерської документації для урахування основних фондів і готової продукції. Проте якщо по формальних розрахунках включити і такі реквізити, як завод – виготовлювач, коди відправника, постачальника, виду операції і т.д., то утвориться громіздка форма, користуватися якою буде важко. Тому потрібно використовувати тільки ті параметри, що окремо не настільки повно деталізують предмет застави, але в сукупності з іншими дозволяють його конкретизувати, що дуже важливо в конфліктній ситуації. До таких параметрів можна віднести: інвентарний заводський номер, найменування майна, що закладається (тип, марка, дата випуску). Треба вказувати початкову вартість.

Практика показує невідповідність ситуації, в якій опиняється кредитор. Тобто, це положення складається в процесі звернення, стягнення і реалізації закладеного майна. В цьому випадку можна пропонувати наступне – максимальна сума кредиту не повинна перевищувати 10-15% вартості застави. Справа в тому, що після процедури реалізації майна сума виручки може бути недостатньою для задоволення усіх вимог заставодержателя.

Припустимо, що банк розробив для своїх клієнтів банківську фінансову технологію, в основі якої лежить принцип поєднання відносно невеликої суми термінового депозитного вкладу та необмежених сум докладення та зняття грошових коштів понад основного незменшуваного залишку. Мінімальна фіксована сума може також депонувати на розрахунковому чи поточному рахунку. Сутність гнучкого депозитного рахунку – суміщення на формально одному синтетичному рахунку декількох аналітичних рахунків. За своїм технологічним змістом гнучкий депозитний рахунок дозволяє максимально адаптуватися під структуру грошових потоків клієнта-користувача. При розміщенні тимчасово вільних грошових засобів, клієнт банку має право вибрати найбільш привабливу для нього схему банківської послуги, в т.ч.:

- розмір мінімальної фіксованої суми, тобто суми мінімального незменшуваного залишку;
- термін депонування цієї суми;
- умови та розміри нарахування відсотків на фіксовану суму та на додаткові внески.

Для підприємств та організацій, працюючих на ринку торгового та промислового капіталу, дана послуга дозволить максимально ефективно

вирішувати наступні питання, пов'язані з їх фінансовою діяльністю:

- оперативне фінансове планування;
- збільшення оборотності поточних активів;
- оптимізацію та спрощення фінансових операцій в частині управління короткостроковими активами;
- забезпечення оптимальної дохідності при мінімальному ризику вкладень;
- забезпечення високої ліквідності.

Створення раціональної стратегії реалізації ефективної кредитної політики банку можливе лише за рахунок поєднання зусиль декількох банківських підрозділів, так як виконання комплексу банківських послуг та операцій вимагає:

- обліку особливостей руху грошових коштів кожного клієнта;
- розподілу грошових коштів за сумами, строками, дохідністю;
- встановлення відсоткових ставок по кожній групі грошових засобів клієнта;
- формування для активних операцій банку портфеля залучених ресурсів, детермінованих за обсягами, строками, вартістю;
- оптимізації відсоткових витрат банку в межах даної фінансової технології;

Звідси випливає, що кредитна політика банку повинна бути спрямована як на зростання обсягів активів, так і на підвищення їх якості.

Висновки. Враховуючи викладене, з метою удосконалення практики кредитних взаємовідносин з клієнтами в умовах підвищення кредитного ризику та забезпечення надійного захисту інтересів банку, можна вважати за необхідне посилити вимоги щодо правомірності прийняття рішень по видачі кредитів та оперативність прийняття рішень по видачі кредитів та оперативність прийняття заходів по їх погашенню, а саме :

- забезпечити юридично грамотне оформлення кредитних угод і угод по заставі з високим рейтингом позичальників та розширенням і захистом в них прав банку, як заставодержателя і кредитора. Вимагати від позичальника представлення акту останньої аудиторської перевірки;
- проводити обов'язкове страхування переданих в заставу цінностей з передбаченням, що заставодержатель має право отримати страхову компенсацію, в підтвердження цього вимагати надання страхових полісів;
- вимагати від позичальників підтвердження наявності і достатності переданого банку забезпечення, враховувати проведену переоцінку, його оперативного до оформлення чи зміцнення при необхідності, а також дострокового повернення кредиту або його частини при не виконанні кредитних умов і угод по забезпеченню;
- посилити взаємодію економічної, юридичної служби банківської

безпеки для підвищення результативності роботи по поверненню боргів, в тому числі шляхом оперативної і ефективної реалізації забезпечення;

– з метою підвищення рівня ліквідності забезпечення і своєчасного повернення кредитів не допускати практики формального підходу до вказаних процедур, а також перевищення встановлених повноважень при вирішенні кредитних питань.

Список літератури: 1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000р. №2121 – III // Відомості Верховної Ради, 2001. – №5 – 6. – С.30. 2.Бондаренко Л. Поняття кредитного портфеля комерційного банку і критерії його конкурентоспроможності // Вісник НБУ. – 2003. – №3. – С.31 – 33. 3.Васюренко О.В. Банківські операції: навчальний посібник. – К.: Знання, 2004. – С.66. 4.Гласюк В. Практичні аспекти визначення обсягу кредиту, що надається під заставу // Вісник НБУ. – 2000. – №8. – С.15. 5.Голуб В. Концептуальні підходи до управління проблемними кредитами в комерційних банках // Вісник НБУ. – 2000. №2.– С.56 6.Дзюблюк О.В. Оцінка ефективності кредитних вкладень комерційних банків // Фінанси України. – 2000. – №9. – С.149. 7.Дзюблюк О.В. Проблеми підвищення ефективності кредитних операцій комерційних банків // Фінанси України. – 2000. – №9. – С.55. 8.Дмитренко М. Управління ризиками в комерційних банках // Вісник НБУ. – 1998. – №9. – С.23. 9. Операції комерційних банків / Р.Коцовська, В. Ричаківська та ін. – 3-тє вид. К.:Алерта; Львів: ЛБІ НБУ, 2003. – С.105. 10. Петрук О.М. Банківська справа. –К.:Кондор, 2004. – С. 55.

Подано до редакції 08.02.2010